

The article analyzes the relationship between the socio-psychological adaptation of the personality and its mobility in the structure of the unemployment problem. Personality mobility is considered as one of the types of adaptive behavior. It is shown that the adaptive potential of an individual plays an important role in the success of the process of professional mobility. The generalization of various approaches to disclosing the essence of personality adaptation in conditions of unemployment allows us to conclude that it is necessary to understand this process from systemic positions. Taking into account the mechanisms of adaptive personality reactions in response to the situation of unemployment, it is advisable to include the mediating factor of this process - the adaptive potential of the individual.

Key words: *personality, mobility, adaptation, unemployment.*

Аксенченко Кристина Борисівна – аспірант кафедри психології та соціології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк.

УДК 159.98

Бєлік Н. О.

СКЛАДОВІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РІЕЛТОРА

У статті представлено психологічні аспекти проблеми готовності майбутнього фахівця до ріелторської діяльності. Зазначається, що її виникнення та розвиток можна розглядати у різних аспектах процесу професіоналізації (соціальному, культурному, соціально-психологічному, психологічному). Йдеться про психологічні особливості ріелторської діяльності, яка висуває специфічні вимоги до фахівця. Йдеться про структуру, зміст психологічної готовності до виконання такої діяльності (як фахової, буденної тощо).

Враховуючи особливості професійно зумовленої структури особистості визначено компоненти психологічної готовності до ріелторської діяльності, яка щонайменше має три складових – предметно-професійна, особистісна, комунікаційна.

Йдеться про особливості співвідношення професійно зумовленої структури діяльності та структури особистості ріелтора (майбутнього фахівця), яка відбита у поняттях кваліфікації, компетенції, психологічної готовності до діяльності. Кваліфікація (формальна та реальна зокрема) є показником рівня сформованості готовності майбутнього фахівця до виконання роботи певного виду і визначається сукупністю соціальних і професійно-кваліфікаційних вимог, які висуваються до його здібностей. Йдеться про внутрішню професійну та міжпрофесійну кваліфікації ріелторської діяльності, які мають рівні сформованості.

Спираючись на доробок дослідників щодо інших видів професійної діяльності виокремлено структурні компоненти та їх складові у цілісній системі психологічної готовності до виконання ріелторської діяльності, зокрема, йдеться про предметно-професійну обізнаність, спрямованість, мотивацію, організаторські, управлінські здібності та навички, соціальну обдарованість як індикатори та твірні спеціальних компетенцій стосовно ріелторської діяльності.

Ключові слова: професійна діяльність ріелтора, психологічна готовність до ріелторської діяльності, компетенції ріелторської діяльності.

Постановка проблеми. Перманентні зміни на ринку праці зумовлюються чималою кількістю чинників, серед яких якість та фах робітника є одними з визначальних. Психологічні особливості сучасного фахівця, його ставлення до праці, усвідомлення перспектив особистісного та професійного розвитку, а в ідеалі – особистісного розвитку в професійній і засобами професійної діяльності, усвідомлення своєї ролі і місця у трудовій діяльності, впевненості у правильності вибору фаху стають визначальними у процесі професіоналізації особистості робітника (В. А. Толочек, 1998 та ін.).

В інформаційному суспільстві професійна діяльність збагачується новими функціями, що відбивається на її змісті та вимогах до фахівця і діяльність ріелтора не є виключенням. Виконуючи функції посередництва, менеджменту та ін. ця професійна діяльність висуває специфічні вимоги до особи, яка її здійснює. Йдеться насамперед про співвідношення та взаємозв'язки професійно зумовлених структури діяльності та особистості (Є. О. Климов, 1996; Б. Ф. Ломов, 2006; В. Д. Шадриков, 1996 та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що психологічний опис специфіки ріелторської діяльності ще не зазнав системного оформлення. Проте існує чимало описів дотичних до діяльності ріелтора видів професійної діяльності, зокрема менеджерської діяльності (менеджер з персоналу, менеджер з продаж та ін.). Неоднорідність предметності професійної діяльності менеджера зумовлює її складність, а отже і специфічні вимоги до психологічної готовності майбутнього робітника. З усім тим, проблема підготовки і формування психологічної готовності до ріелторської діяльності є мало дослідженою.

В цілому проблемою професійної готовності та її формування займалося чимало дослідників. Аналіз праць свідчить що зміст поняття психологічної готовності найбільше розроблений у двох підходах: функціонально-діяльнісному (Б. Ф. Ломов та ін.) та особистісному (М. І. Дяченко, Л. О. Кандибович, В. О. Пономаренко та ін.). Особливої розробки зазнала проблем психологічної готовності осіб в складних, ускладнених та екстремальних видах діяльності Зокрема, вивчалися властивості нервової системи, здібності діяти в ускладнених та екстремальних виробничих ситуаціях (Є. О. Климов, Б. М. Теплов та ін.); проблема психодіагностики та відбору фахівців, діяльність яких пов'язана з ризиком (Б. Г. Анаєв, В. М. Дружинін та ін.).

Психологічну готовність вважають інтегративною властивістю особистості (М. І. Дяченко, Л. О. Кандибович та ін.), яка виникає у результаті спеціальної підготовки мабутнього фахівця та має прояв у сформованій базі знань, вмінь, досвіду діяльності та коректного професійного ставлення майбутнього фахівця до предмета і в цілому виробничого процесу. Йдеться про працівників у надзвичайних ситуаціях, в яких спеціально формують систему властивостей та станів особистості та діяльності, яка зумовлює тимчасові, динамічні продуктивні властивості особистості, придатні до різних рівні складності службово-бойової активності, а саме про сталі індивідуально-психологічні, професійно-бойові властивості професійної активності фахівця. Фахівець здатен ефективно функціонувати у процесі діяльності завдяки спеціально розвиненим мотиваційному, емоційно-воловому, когнітивному компонентам структури особистості та діяльності (Б. Ф. Ломов, В. Д. Шадриков та ін.).

У дослідженнях професійного становлення суб'єкта (В. І. Осьодло та ін.) йдеться про розвиток його особистості та індивідуальності завдяки формуванню індивідуального професіоналізму та розвиненого стилю індивідуальної професійної діяльності. При цьому становлення професійної діяльності відбувається у розвитку її прийомів, способів здійснення, удосконалення технологій, розширенні сфер застосування тощо. Психологічна готовність як властивість фахівця забезпечує функціонування особистісного смислу участі фахівця у службовій діяльності; своєчасність і доцільність процесуальних службових дій; ситуативну усталеність та урегульованість дій при загостренні екстремальної обстановки, зокрема у бойових діях; відновлення первинних характеристик психологічної структури діяльності після виконання військово-службових задач (Г. В. Курносов, В. І. Осьодло та ін.).

Мета статті – розкрити складові психологічної готовності фахівця до професійної діяльності ріелтора.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Серед чинників, які впливають на стан психологічної готовності до діяльності виокремлюють небезпеку для життя, яка зумовлюється ризиками професійної діяльності; невизначеність обстановки, яка зумовлюється варіативністю прийомів і способів долання екстремальних ситуацій; дефіцит часу щодо вибору дій та ефективного виконання системи задач, які зумовлюють плинною виробничою ситуацією.

Отже, структура особистості у професійному контексті набуває своїх особливих характеристик. Розуміючи особистість як суб'єкта соціальних відносин і як суб'єкта активної діяльності, сучасні дослідники пропонують ту чи іншу структуру особистості. В цілому виокремлюють чотирьохкомпонентну структуру особистості фахівця, яка характеризується соціально-психологічними та психофізіологічними компонентами підструктур особистості і професійно зумовленими комплексами компонентів підструктур, а саме: 1) спрямованість, 2) професійна компетентність, 3) система професійно значущих якостей,

4) професійно значущі психофізіологічні властивості особистості.

Спрямованість характеризується системою домінуючих потреб та мотивів (В. С. Мерлін, 1986 та ін.), а також ставленням, ціннісними орієнтаціями, установками. Соціально-психологічними компонентами професійної спрямованості вважають: мотиви (наміри, інтереси, схильності, ідеали); ціннісні орієнтації (смысл праці, заробітна платня, благополуччя, кваліфікація, кар'єра, соціальний стан тощо); професійну позицію (ставлення до професії, установки, очікування, готовність до професійного розвитку); соціально-професійний статус. На різних стадіях професійного становлення ці компоненти мають різний психологічний зміст, який переважно зумовлюється типом провідної діяльності та рівнем професійного розвитку особистості.

Професійна компетентність трактується як сукупність професійних знань, вмінь і навичок, а також способів виконання професійної діяльності. Складовими професійної компетентності є: а) соціально-правова компетентність (знання і вміння у царині взаємодії з суспільними інститутами, володіння прийомами професійного спілкування та поведінки); б) спеціальна компетентність (підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, вміння вирішувати типові професійні задачі та оцінювати результати своєї праці, здібність до самоосвітньої діяльності); в) персональна компетентність (здібність до професійного росту і саморозвитку в професії і через професію, набуття вищої кваліфікації); г) аутокомпетентність (адекватне уявлення про власні соціально-професійні особливості і володіння технологіями додання професійних деструкцій); г) екстремальна компетентність, як здатність діяти в обставинах, які виникають раптово (Е. Ф. Зеєр, 2003). Інколи компетентність ототожнюють з професіоналізмом, хоча перше поняття є складовою другого.

Розвиток та інтеграція індивідуально-психологічних особистісних властивостей і якостей працівника у процесі професіогенезу призводять до формування системи професійно значущих властивостей. Йдеться про процес утворення функціональних та операційних дій на підставі психологічних властивостей особи. У процесі освоєння і виконання діяльності психологічні властивості особистості професіоналізуються, утворюючи самостійну підструктуру. Йдеться про такі індивідуальні властивості суб'єкта, які впливають на ефективність діяльності та успішність її освоєння. Вони є багатофункціональними, визначають продуктивність та ефективність професійної діяльності. Проте кожна професійна діяльність містить свій набір властивостей.

Йдеться про професійно значущі психофізіологічні властивості особистості, які визначають розвиток професійно важливих якостей і в процесі професіоналізації набувають самостійного значення (наприклад, зорово-рухова координація, нейротизм, екстраверсія, реактивність, уважність). Компонентний склад професійно зумовлених властивостей постійно змінюється. Хоча в кожній професійній діяльності визначають відносно сталі конфігурації характеристик. Професійно значущі властивості, як цілісна система, постійно змінюються, що призводить до утворення ключових кваліфікацій.

Отже, йдеться про дихотомічний процес розвитку а) суб'єкта діяльності, коли він здатен виконувати все більш складні професійні задачі та б) становлення діяльності, коли формуються нові задачі та способі їхнього розв'язання. Своєю чергою, це збагачує предметну галузь професійної діяльності, визначає технології її здійснення, необхідну та достатню систему предметно-професійних знань та практичного досвіду (Є. О. Климов, В. С. Мілерян, В. Д. Шадриков та ін.).

Зміст професійної діяльності по-різному представлений у суб'єкта, залежно від етапу його професіоналізації: оптації, професійної підготовки, адаптації, системного виконання професійної діяльності, майстерності (Є. О., Климов та ін.).

Діяльність ріелтора належить до типу професій людина-людина. Як зазначає за Є. О. Климов, виконавчо-руховий бік праці у професіях цього типу насамперед стосується мовленнєвих дій. «Говорити професійно слід .. навчатися ... це також виразні рухи (міміка, пантоміміка), ... виразні властивості зовнішності і навіть одягу [3, с. 131]. Така діяльність пов'язана з комунікативною та організаторськими видами діяльності у метадіяльності спілкування з ціллю надання послуг, обслуговування різних потреб людей (матеріальних, соціальних та ін.).

Серед професійно значущих властивостей фахівця ріелторської діяльності переважно виокремлюють комунікабельність, цілеспрямованість, відповідальність, інтелектуальний розвиток та научуваність. З усім тим, такі властивості є необхідними для багатьох професій соціономічного спрямування. Професійно значущі особистісні властивості вважають визначальними у продуктивності роботи ріелтора. Їх можна розбити на три групи більш вузьких кваліфікацій: пізнавальні здібності (обізнаність у предметі діяльності, загальна обізнаність, розвинена інтелектуальна культура, відкритість новому досвіду); особистісні (спрямованість, мотивація, відповідальність, оскільки робота пов'язана з великими сумами грошей; стресостійкість, оскільки продаж нерухомості, пов'язаний з чималою кількістю чинників та ін.); комунікативно-організаторські (здібності до самоорганізації та самоуправління, комунікативні здібності у системі ріелтор-клієнт, клієнт-агенція, клієнт-клієнт, ріелтор – колеги, ріелтор – продавець, ріелтор-покупець, уміння «утримати» клієнта тощо).

Водночас психологічна готовність до певного виду діяльності більше відбиває саме специфіку майбутньої діяльності та структуру особистості майбутнього фахівця, який її здійснюватиме. З огляду на це склад ключових кваліфікацій ріелторської роботи буде уточнюватися відповідно до її спеціалізації, оскільки визначається об'єктом та предметом окремого виду діяльності ріелтора (тією чи іншою функцією цілісної посередницької діяльності), наприклад, організація, управління, реалізування оборудки та ін.

Ключові кваліфікації прийнято вважати важливою умовою розвитку ключових компетенцій (Т. М. Траверсе, 2003 та ін.). Ключові компетенції як міжкультурні, міжгалузеві знання, навички є необхідними для адаптації і

продуктивної діяльності у різних професійних співтовариствах. Це є чи найістотнішим у діяльності ріелтора, оскільки у цю професію приходять після здобуття навичок однієї, а той кількох видів професійної діяльності. Загальний процес професіоналізації дослідники представляють як просування по рівнях оволодіння фахом, а саме – професійна грамотність, компетентність, майстерність та професіоналізм (В. В. Рибалка, В. В. Синявський та ін.). У цьому контексті йдеться про загальну здатність фахівця мобілізувати у професійній діяльності ріелтора свої знання, вміння, а також узагальнені способи виконання дій. Ключові компетенції забезпечують універсальність ріелторської роботи і тому не можуть бути досить спеціалізованими. Фахівець проявляє свої компетенції у професійній діяльності у конкретній ситуації. При цьому не проявлена компетенція функціонує як потенційно можлива.

Професія ріелтора, як масовий вид професійної діяльності може здійснюватися фахівцями, які вже мають іншу фахову освіту, оскільки вона належить до тих видів діяльності, в яких особистісна зрілість є неодмінною умовою успішності її виконання. Саме в процесі особистісно-орієнтованого професійного навчання можливий розвиток складових кваліфікацій і компетенцій.

Серед інтегративних видів ріелторської роботи можна виокремити: предметну, психологічну, комунікативно-організаторську. Відповідно до них склад фахівців ріелторської агенції має функціональні обов'язки, в яких розкриваються конкретні види роботи ріелтора. Серед них: організація контактів ріелтор – покупець – продавець – колеги-ріелтори; організація так званого ланцюга оглядів; виїзд на огляд об'єкта; складання плану дій; організація свого графіку роботи; контакти з клієнтами; моніторинг ринку нерухомості; підбір об'єктів відповідно до запиту клієнта; призначення зустрічей; робота з контрагентами; розробка схеми обладнання; проведення фінансових розрахунків; підписання договору з клієнтом; укладання з клієнтом фінансового, юридичного та маркетингового планів, які реалізуються у співпраці з колегами; підготовка об'єкту до продажу; розробка та поширення реклами. В обладнанні купівлі/продажу прикінцевою метою вважають купівлю нового майна, яка супроводжується співпрацею з іншими фахівцями, наприклад, юристами, оскільки нерухомість є дорогим товаром, ріелтор несе відповідальність за послуги (запропоновані об'єкти, організацію перевірки документів щодо прав власності на об'єкт нерухомості, консультації з підготовки документів до обладнання); моніторинг ринку нерухомості, аналіз цін, порівняльна характеристика об'єктів нерухомості; аналіз їхніх технічних характеристик; управління обладнанням; знання іноземних мов, оскільки робота ведеться й з іноземними клієнтами; участь у тренувальних заняттях з підвищення кваліфікації; пошук та розробка нових технологій професійної діяльності ріелтора (продаж нерухомості, землі або їх оренда та ін.); напрацювання бази клієнтів; підготовка нормативних та інших технічних документів; реалізація комунікативних функцій у процесі індивідуальної роботи з клієнтами, а також неформального спілкування з ними; неперервний особистісний та професійний розвиток, підвищення фахової компетентності та кваліфікації;

володіння різними професійно необхідними навичками. Ключові професійні компетенції, кваліфікація позначаються на ефективності та продуктивності роботи ріелтора.

Ефективність праці ріелтора залежить від об'єктивних і суб'єктивних чинників: раціональності використання свого бюджету часу; матеріально-технічної бази агенції, забезпеченості актуальною інформацією; чисельності колег та допоміжного персоналу і його кваліфікації; якісного та кількісного складу кадрів агенції; соціально-демографічних характеристик ріелторів, клієнтів; організації робочого місця ріелтора, управлінського складу; традицій колективу та їхньої еволюції, умов праці і життєдіяльності ріелтора, системи матеріального і морального стимулювання, культурно-побутових традицій ріелтора, клієнтів; соціальної активності та індивідуально-особистісних якостей персоналу і клієнтів; ділових та особистісних стосунків (ріелтор-ріелтор, ріелтор-клієнт, ріелтор – група колег, клієнт – клієнт і т. ін.); взаємин у первинному колективі агенції, стилю управління тощо.

Висновки. Соціально-професійна підготовленість ріелтора може бути зафіксована у поняттях кваліфікації, ключової кваліфікації, ключової компетенції. Професійна кваліфікація визначає успішність діяльності за спеціальністю і властива ріелтору, так званому вузькому спеціалісту. Ключові кваліфікації зумовлюють продуктивне здійснення інтегративних видів діяльності ріелтора і є властивими для ріелторів-професіоналів. Ключові професійні компетенції визначають соціально-професійну мобільність ріелтора будь-якого рівня професіоналізму, дають йому змогу успішно адаптуватися у різних соціальних і професійних спільнотах.

Перспективою подальших досліджень може бути з'ясування особливостей цих феноменів у ріелторській діяльності та їхнього системного дослідження.

Література

1. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск, 1976. – 220 с.
2. Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в напряжённых ситуациях : психологический аспект / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, В. А. Пономаренко. – Минск: Изд-во «Университетское», 1985. – 206 с.
3. Климов Е. А. Психология профессионала: Избранные психологические труды / Е. А. Климов. – М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: МОДЭК, 1990. – 400 с.
4. Курносов Г. В. Формирование психологической готовности курсантов вузов МЧС России к профессиональной деятельности в условиях риска: Автореф. дис. канд психол. наук: 05.26.03 – пожарная безопасность / Г. В. Курносов. – М., 2009. – 20 с.
5. Ломов Б. Ф. Психическая регуляция деятельности: Избранные труды / Б. Ф. Ломов. – М.: Ин-т психологии РАН, 2006. – 624 с.
6. Осьодло В. І. Психологія професійного становлення офіцера / В. І. Осьодло. – К. : ПП «Золоті ворота», 2012. – 463 с.

Транслітерація

1. Dyachenko M. I. Psihologicheskiye problem gotovnosti k deyatelnosti / M. I. Dyachenko, L. A. Kandibovich. – Minsk, 1976. – 220 s.
2. Dyachenko M. I. Gotovnost k deyatelnosti v napravonnykh situatsiyah: psihologicheskiy aspekt / M. I. Dyachenko, L. A. Kandibovich, V. A. Ponomarenko. – Minsk: Izd-vo “Universitetskoye”, 1985. – 206 s.
3. Klimov E. A. Psihologiya professional: Izbranniye psihologicheskiye trudi / E. A. Klimov. – M.: Izd-vo “Institut prakticheskoy psihologii”, Voroneg: MODEK, 1990. – 440 s.
4. Kurnosov G.V. Formirvaniye psihologicheskoy gotovnosti kursantov vuzov MCHS Rossii k professionalnoy deyatelnosti v usloviyah riska: avtoref. dis. kand. psihil. nauk: 05.26.03 – pogarnaya bezopasnost / G. V. Kurnosov. – M., 2009. – 20 s.
5. Lomov B. F. Psihicheskaya regulyatsiya deyatelnosti: Izbranniye trudi / B. F. Lomov. – M.: In-t psihologii RAN, 2006. – 624 s.
6. Osyodlo V. I. Psihologiya profesiynogo stanovleniya oficera / V. I. Osyodlo. – K.: PP “Zoloti vorota”, 2012. – 463 s.

Белик Н. А.

Компоненты психологической готовности будущего специалиста к профессиональной деятельности риэлтора

В статье представлено психологические аспекты проблемы готовности будущего специалиста к риэлторской деятельности. Речь идёт о том, что её возникновение и развитие можно рассматривать в разных аспектах процесса профессионализации (социальном, культурном, социально-психологическом, психологическом). Отмечаются психологические особенности риэлторской деятельности, которые обуславливают специфические требования к специалисту. Речь идёт о структуре, соерждании психологической готовности к выполнению такой деятельности.

Учитывая особенности профессионально обусловленной структуры личности определены компоненты психологической готовности к риэлторской деятельности, которая имеет три составляющих – предметно-профессиональная, личностная, коммуникационная.

Речь идёт об особенностях соотношения профессионально обусловленной структуры деятельности и структуры личности риэлтора (будущего специалиста), которая выражается в понятиях квалификации, компетенции, психологической готовности к деятельности.

Выделено структурные компоненты и их составляющие в целостной системе психологической готовности, в частности, речь идёт о предметно-профессиональной осведомлённости, направленности, мотивации, организаторские, управленческие способности, социальную одарённость как индикаторы и основа специальных компетенций специалиста риэлторской деятельности.

Ключевые слова: профессиональная деятельность риэлтора, психологическая готовность к риэлторской деятельности, компетенции

риэлторської діяльності.

Belik N. O.

Components of psychological preparedness for professional real estate activities at future specialists

The article reveals future real estate agents' social and professional preparedness for real estate activities. The point is that its emergence and development can be considered from different aspects of the professionalization process, namely social, cultural, socially psychological, and psychological ones. There are psychological characteristics of real estate activity, which lead to specific requirements with regard to a specialist. It is mentioned the structure, the content of psychological preparedness for the performance within such activities.

Taking into account the peculiarities of professionally based personality structure, there have been defined the components of psychological preparedness for real estate activity, which has three components – subject and professional, personal, communicative ones.

The article includes the peculiarities of the ratio between professionally based activity structure and a real estate personality structure (a future specialist), which is revealed in terms of qualifications, competence, psychological preparedness for activity.

Structural components and their elements are identified in a holistic system of psychological preparedness, in particular, it is about subject-based professional awareness, focus, motivation, organizational, managerial abilities, social endowment as indicators and the basis of special competencies of real estate specialists.

Keywords: *professional activity of a real estate agent, psychological preparedness for real estate activity, competence of real estate activity.*

Белік Наталія Олексіївна – аспірант Університету сучасних знань кафедри педагогічної та вікової психології, м. Київ.

УДК 37.026 : 378.6 : 316.6

Боярин Л.В., Жигаренко І.Є., Завацька Н.Є., Тоба М.В., Шаповалова В.А.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ В МІЖСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ

В статті проведено аналіз підходів до проблеми соціальної та комунікативної компетентності молоді в міжособистісному спілкуванні. Показано, що соціальна компетентність у науковій літературі досліджується з позицій когнітивного, феноменологічного, інформаційного, поведінкового, гуманістичного, генетичного, соціокультурного, процесуально-діяльнісного,